

שמעתא עמיקתא

גליון תל"ט | פרשת מטות מסעי | תש"פ | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב'

הלכות מצויות לימי בין המצרים

הלק שני

ביבום

שבוע שחל בו ת"ב, אסור לכבס, אפי' דעתו ללבוש הבגד לאחר ת"ב. [שו"ע (סי' תקנ"א סעי' א)]. ואין איסור כיבוש משום מלאכה, אלא כדי למעט בשמחה, להראות אבלות ושלא יסוּח דעתו ממנה. [מ"ב (סי' ק"א וסי' ק"ב)]. ומנהג בני אשכנז להחמיר מר"ח. [רמ"א (שם)].

נתינת בגד במכונת כביסה בער"ח כשיגמור לכבס בלילה
יש אומרים שאין לכבס במכונת כביסה בערב ר"ח כשיגמור לכבס בלילה, אבל אם יגמור בבין השמשות שרי. [בעל השבט הלוי (מבית לוי בהמ"צ עמי' ד' אות א)]. ויש מתיירים בכל אופן. וכן עיקר. [הגר"ש"א זצ"ל והגר"ח"ק שליט"א (תורת המועדים אות נט)].

אין לו אלא מלבוש אחד

אפילו אין לו אלא מלבוש אחד, אסור לו לכבס בשבוע שחל בו ת"ב. [שו"ע (סי' תקנ"א סעי' א)]. אבל מר"ח עד שבוע שחל בו ת"ב מותר [לנוהגים להחמיר מר"ח]. [מ"ב (סי' ק"א)].

נתלכלכו כל בגדיו בזיעה

נתלכלכו כל בגדיו בזיעה, הרי הוא כמי שאין לו אלא חלוק אחד, שמוותר לו לכבס חלוקו עד שבוע שחל בו ת"ב. [בעל השבט הלוי (מבית לוי ביהמ"צ עמי' י אות ב)]. אבל בגיהוץ אין להקל. [שם]. אלא אם כן יש משום כבוד הבריות. [עיי' הל' דמתירין אפילו כיבוש במקום כה"ב]. ועדיף לכבס מאשר לקנות בגד חדש לצורך זה. [שם]. וכן דעת הגר"ש"א זצ"ל (נטע"ב גבריאל פל"ז הגה' ז) שבמקום שהתירו כיבוש (ושם איירי לענין בגדי קטנים) אין להחמיר ולקנות אחרים חדשים].

לצורך מצוה

כיבוש לצורך מצוה מותר אפי' בשבוע שחל בו ת"ב. כגון אשה הלוּבשת לבנים לצורך ימי טהרתה. [רמ"א (שם סעי' א) ומ"ב (סי' ל)]. וק"ו שמוותר לתת לכובס עכו"ם לצורך זה. [מ"ב (סי' ק"א)]. ועיי' לקמן לענין שאר מקומות שהתירו לכבס במקום מצוה.

לכבוד שבת

כיבוש לכבוד שבת נהגו לאסור, אכן אם אין לו בגד לכבוד שבת רשאי לכבסו. [מ"ב (סי' ק"ב)]. ואע"פ דשם מייירי לענין כתונת י"ל שכתב כן לפי המנהג שכת' הרמ"א שם, אבל לדין שנוהגים כהגרי"א להחליף

גם שאר הבגדים שרי. [וכן הביא בנטע"ב גבריאל (פלי"ה אות ו)].

ביבום מפות לצורך סעודת מצוה

קייטרינג המכין סעודות מצוה, כגון ברית מילה וכדו', כל יום בט' הימים, אם א"א להם בלי לכבס המפות רשאים לכבס ויש להקדקד רק הוצרך ביותר למצוה, ולמעט מהרגיל כל

השנה. [שבט הלוי (ח"י סעי' א)].

הפיפת פאה נכרית

י"א שאסור לחפוף פאה נכרית דבכלל כיבוש הוא. [בעל השבט הלוי (שם עמי' י אות א) והגר"ש"א זצ"ל (רובות אפרים ח"י ס' רצ"א אות ג)]. ויש מקילין. [הגר"ח"ש זצ"ל (רובות אפרים שם) משום שאין לפאה נכרית דין בגד. ועיי' ש"ס סנהדרין (ק"ב), ויש חלקי ואכמ"ל]. ולענין איסור גיהוץ עיי' לקמן.

צחצוח עגלים

מותר לצחצוח עגלים ואין זה בכלל איסור כיבוש. [בעל השבט הלוי (מבית לוי עמי' ב' הגה' ז) ואור לציון (פכ"ז סוף אות א)]. ויש מתיירים רק להשחירם אבל לא להבריסקם. [אג"מ (ח"ג ס' ע)]. ושימוש בחומר נוזל המצוי בומיננו מסתבר שמותר אף לדעה זו. ועכ"פ לצורך שבת מותר בכל אופן. [הגר"ש"א זצ"ל (הלכ"כ פ"ד אות יז) ובעל השבט הלוי (שם עמי' ב' הגה' ז)]. ולדעת האג"מ (שם) שרי (אף

להבריסק) רק לדין שנוהגים ללבוש בגדי שבת בשבת חזון].

להבריש בגד או כובע

מותר להבריש בגד או כובע אפילו בשבוע שחל בו ת"ב. [אור לציון (פכ"ז סוף אות א)].

ניקוי כתם

מותר לנקות בגד מכתם. [הגר"ש"א זצ"ל (מבקשי תורה חכ"י עמי' תל) והגר"ש"א זצ"ל (הלכות ומנהגי בהמ"צ עמי' מו) משום שאין בכה"ג משום היסח הדעת מהאבלות. ודעת בעל השבט הלוי (שם עמי' י אות א) להקל רק כשהכתם נכר. ודעת האור לציון (פכ"ז הגה' א) שאין להקל אלא במקום כבוד הבריות].

בגדים העשויים להתלכלך תדיר

בגדי עבודה שעשויים להתלכלך תדיר (כגון של אינסטלטור, עובדי נקיון וכדו'), אם צריכים להם מותר לכבסם. [רמ"א (סי' תק"א סעי' ז) שהתיר לכבס בגדי הקטנים שמתלכלכים תדיר. וביאר הלבוש כי אין בכיבוש זה משום שמחה. והביאו המ"ב (סי' פה)]. ולפ"ז י"ל דה"ה בביבום. [ובד"ק זה כתב בנטע"ב גבריאל (פלי"ה אות ז)]. ועיי' להלן לענין סדינים, מגבות וכדו', במקומות צבורים.

הבגד עגול להפטר

בגד שהתלכלך ואם לא יכבסנו יפסד מותר לכבסו. [הגר"ש"א זצ"ל (אשרי האיש פ"ט אות ט)].

ע"י עבדים

אסור ליתן לאינו יהודי לכבס מר"ח ואילך (ולבני ספרד משבוע שחל בו ת"ב, כה"ח אות ס"ט), ואפי' אמר לו לכבס אחר ת"ב ג"כ נהגו לאסור (שיש בכ"ז משום היסח הדעת מהאבלות, כה"ח אות ז), ויש מצדדים להקל בשנותן לצורך אחר ת"ב. ולמעשה לענין כלי פשתן יש לסמוך על זה. [רמ"א (שם סעי' א) ומ"ב (סי' ק"א)]. ומ"מ קודם ר"ח מותר לתת, אע"פ שכובס אחר ר"ח, או אפי' בשבוע שחל בו ת"ב. [רמ"א (שם סעי' א) ומ"ב (סי' ק"א)].

להוסיף בגדים של גדולים בשעה שמכבס בגדי קטנים

כשמכבס בגדי קטנים במכונת כביסה (עיי' להלן) אסור להוסיף בגדי גדולים. [הגר"ש"א זצ"ל (אשרי האיש פ"ט טו' נט)].

בגדי קטנים

אסור לגדולים לכבס כסותם של קטנים ויש להחמיר אף כשלא הגיעו לחינוך. [שו"ע (סי' תקנ"א סעי' ד)]. ועיי' במ"ב (סי' ק"א) דהיינו משום אבלות או משום עמט נפש. וכת' בשעה"צ (אות צא) דנ"מ בין הטעמים, לקטן שלא הגיע לחינוך. וי"א שאיסור זה נוהג משבוע שחל בו ת"ב. [שו"ע (שם)]. וכת' הפמ"ג (א"א ס"ק לח) שכן מוכח מהרמ"א שדתיק ליה להשו"ע. וי"א שנוהג מר"ח. [עיי' במ"ב (סי' פב) שכת' בשם הא"י דלדין יש להחמיר בתספורת מ"ז בתמו וכו' ב"ב מר"ח, ובחיי"א כתב דלצורך קטנים אין להחמיר אף לפי מנהגיו אלא בשבת זו, עיי']. והעיקר כדעה הראשונה. [נחנך לענ"כ (פכ"ז סוף הגה' א)]. ועיי' בסמוך.

בגדי קטנים העשויים להתלכלך

בגדי קטנים (אפי' הגיעו לחינוך) העשויים להתלכלך תדיר, מותר לכבסן אפי' בשבוע שחל בו ת"ב. [רמ"א (שם) ופמ"ג (שם א"א ס"ק לט)]. ובאופן זה מותר לכבס אפי' הרבה (בגדים של קטנים) ביחד אם עושה כן ע"י מכונת כביסה. [עיי' במ"ב (סי' פב) שכת' דלא יכבסו הרבה ביחד. ובמכונת כביסה שהיא טרחה א' מסתבר דשרי אפי' הרבה ביחד. וכי"כ בחנוך לענ"כ (פכ"ב סוף הגה' ב)].

לבישת בגדים מכובסים

אסור ללבוש בגדים מכובסים (אף שכיבסם לפני ר"ח). ובני אשכנז נוהגים להחמיר בזה מר"ח, ובני ספרד בשבוע שחל בו ת"ב. [שו"ע (סי' תקנ"א סעי' א) ורמ"א (שם)].

לצורך מצוה

לצורך מצוה, כגון אשה בימי ליבונה מותרת ללבוש, ולהציע תחתיה לבנים (אבל בת"ב עצמו לא תלבש לבנים רק לובשת חלוק בדוק ויפה). [רמ"א (שם סעי' א) ומ"ב (סי' ק"א)].

לצורך שידוכין

בחור שיש לו פגיושה לצורך שידוכין בט' הימים רשאי ללבוש בגדים מכובסים, אם יש צורך בדבר. [הגר"ש"א זצ"ל (הלכות ומנהגי ביהמ"צ עמי' סד הגה' א)].

לכבוד שבת

לכבוד שבת לובשים בגדים מכובסים. [עיי' במ"ב (סי' ק"ב)]. ואע"פ דשם מייירי בכלי פשתן, יעויין בביאור הגרי"א שנקט שהיתר זה נלמד ממה שהתירו לכבס לכבוד שבת. ועיי' במטה יהודה (שם). ודעת הגר"ש"א זצ"ל (הלכ"כ ביה"מ פ"ד הגה' 25) שכל מקום שמותר בגדי שבת מותר גם במכובסים, ואי"כ לפי מנהג דין להקל בבגדי שבת בשבת חזון הי"ה לוח. ויש לציין דדעת הגר"ש"א זצ"ל (הלכות ומנהגי ביהמ"צ עמי' סד הגה' 41) דהיתר זה הוא בגד הותרה ולא בגד דחוי"ה].

בגדי זיעה

מותר אפי' בט' הימים ללבוש בגדי זיעה (גופיה, גרביים, וכדו') מכובסים. [עיי' ברמ"א (ר"ס תקנ"א) שהתיר להחליף הכוננות לשבת חזון. ועיי' במ"ב (סי' ק"ב) שהתיר גם להחליף גרביים כיון שהוא בגד שלובשים רק מפני הזיעה (עיי' במ"א ס"ק ד), אע"פ דהתם קאי לפי המנהג שאסור ללבוש בגדים מכובסים בשבת. ולכא"ו אין לומר דדוקא לכבוד שבת התיר שהרי למנהג זה אין כבוד שבת מתיר, אלא טעמו להתיר מחמת שהם בגדי זיעה. ושרי"מ שכי"כ בחמו"ד הובא במבית לוי (עמי' יד הגה' ד). וכן הוא בערוה"ש (יו"ד סי' שפ"ד אות ז). וכן פסק בעל השבט הלוי (מבית לוי עמי' ד) להתיר אף בשאר ימות השבוע ע"פ הפת"ש (יו"ד סי' שפ"ט ס"ק ב). וכן פסק הגר"ש"א זצ"ל (אשרי האיש פ"ט אות מט). וכן הוא ברובות אפרים (ח"י ר"ס סי' שמה). ועיי' באבני ישפה (ח"י סי' נח ענף ב) שהביא מהגר"ש"א זצ"ל שגם פיגמיה דינו כבגדי זיעה. וי"א שמי"מ למתחלה יש ללבושם קצת לפני ט' הימים. [הגר"ש"א זצ"ל (שם) ודעתו שם שחולצה שלובש תחתיה גופיה קצרה היא בכלל בגדי זיעה. וי"א אם הם הגר"ש"א זצ"ל (הלכות ומנהגי ביה"מ פ"ד הגה' 39) להחמיר בזה אפי"כ הוא איסטניס]. ואי"כ למחמירים בשם לא הכין לפני ט' הימים, עכ"פ כצורך להחליפם ינחם על הרצפה, ואפי"כ ילבשם. [עיי' במנח"י (ח"י סי' מד). וכן פסק הגר"ח"ק זצ"ל (קע"מ הגה' ט)]. ועיי' בשמעתא עמיתא גליון שצ"ז].

מסכת שידוכין

במסיבת שידוכין הנערכת בט' הימים, מותרים החתן והכלה ללבוש בגדים מכובסים. [הגר"ש"א זצ"ל (שם פ"ד הגה' 25)].

במקום שמותר ללבוש בגדי שבת

כל מקום שמותר ללבוש בגדי שבת ה"ה בגדים מכובסים. [הגר"ש"א זצ"ל (שם פ"ד הגה' 25)].

מגבות, מפות וכדו' מכובסים

סדינים

מראש חודש עד ת"ב (לבני אשכנז, ולבני ספרד בשבוע שחל בו ת"ב) אין להציע המטות בסדינים מכובסים. [שו"ע (סי' תקנ"א סעי' א)]. ואף לכבוד שבת נהגו איסור. [מ"ב (סי' ק"א)].

לצורך אורחים

מותר להציע סדינים מכובסים עבור אורחים הבאים לביתו. [בעל השבט הלוי (שם עמי' טו' הגה' יח)].

לצורך בית מזלון

בבתי מלון מותר להציע מטות האורחים בסדינים מכובסים. [בעל השבט הלוי (מבית לוי עמי' טו' הגה' יח) וגרי"א (ח"י סי' סא)]. והאורחים רשאים להשתמש בהם. ויש מני שאמר שיניחו על הרצפה קודם לכן. [מנח"י (ח"י סי' מד ד"ה וכו"י)].

מגבות

מר"ח (ולבני ספרד בשבוע שחל בו ת"ב) אין להשתמש במגבות מכובסים. [שו"ע (סי' תקנ"א סעי' א)]. במקום צבורי מותר להשתמש במגבות מכובסים ואף לכבסם מותר. [הגר"ש"א זצ"ל (הלכ"כ עמי' תכ"א) כי מתלכלכים תדיר].

מר"ח עד ת"ב (ולבני ספרד משבוע שחל בו ת"ב) אין להשתמש במפות מכובסים. [שו"ע (סי' תקנ"א סעי' א)]. ומ"מ לכבוד שבת מציעין לבנים כמו בשאר שבתות. [רמ"א (שם) ומ"ב (סי' ק"א)].

הכנת הבגדים ע"מ להתיר לבישתם

אסור ללבוש בגדים מכובסים כמבואר לעיל, אלא שמחמת שבדרך כלל יש צורך בהחלפת בגדים בימים אלו מחמת החום וכדו', ניתן ללבושם זמן מה לפני הגעת זמן האיסור ע"מ להתירם בלבישה. [עיי' ברמ"א (יו"ד סי' שפ"ט סעי' א) ובש"י"ד (סי' ק"ד) לענין אבלות. וכן הוא בכ"ח (שם אות קצ"א)]. וילבשם בכדי שתקלט בהם זיעה. [אור לציון (פכ"ז הגה' א)]. או בכדי שיהיה מורגש שהוא קצת מנומש (והוא כחצי שעה, והכל לפי הענין). [הגר"ש"א זצ"ל (קע"מ הגה' ח)].

כמה בגדים ביחד

כשלוש בגדים ע"מ להתירם בשימוש מועיל אף ללבוש כמה בגדים ביחד. [הגר"ח"ק שליט"א (קע"מ עמי' לח הגה' יט) אם מתקמטים קצת. וכן פסק באור לציון (פכ"ז הגה' א) כי אדם שיביאו לו בגד שלבש אחר, אפי' באופן זה, מאוס בעיניו ללבוש].

להשתמש רק בחלק מהבגד

אין צריך להשתמש בכל הבגד, אלא די במקצתו. [הגר"ש"א זצ"ל (אבני ישפה ח"ג סי' נח ענף א)].

לשפשפם ברצפה

י"א שמועיל (אף לאחר הגעת זמן האיסור) להניח בגדים ע"ג קרקע ע"מ להתירם ללבישה. [כרם שלמה ניו"ד סי' שכט]. ויש מחמירים. [אור לציון (כפ"ז הגה א) דלא דמי לבגד שהתלכך בויעה, שבג זה שיביאו לאדם אחר לא יאה מאוס עליו כבגד שיש בו זיעה]. ואם שכח להכין בגדים לפני הזמן, יכול לסמוך על המקילין בתנאי שיניחם על הרצפה באופן שניכר הלכלוך באופן שמרגיש שצריך לכבסם. [הגר"ניק זצ"ל (חוט שני ר"ה עמי תיד)]. וכן בכל שעת הדחק ניתן לסמוך על היתר זה. [הגרשז"א זצ"ל (אשרי האישי פסי"ט אות מט)]. ועי' מש"כ לענין בגדי זיעה.

להשהות הבגד עם כביסה שאינה נקיה

במקום הצורך, ניתן (אף לאחר הגעת זמן האיסור) להשהות בגדים המכובסים עם הכביסה שאיננה נקיה עד שהבגדים קולטים הריח של הכביסה. [הגרשז"א זצ"ל (אבני יספה ח"ג סי' נט ענף ד)]. **לישן על בגד מכובס בתשעת הימים (ע"מ להתירו ללבישה)**

אם ישן על בגד מכובס (אף תוך ט' הימים), הרי זה כמו שלבשן אחר ומותר ללבושו. [הגרשז"א זצ"ל (דברי סופרים קצור הלי' אבולת פל"ז אות לה) ואין ככה"ג משום הצעת סדן מכובס, עיי"ש].

לבקש מבן ספרד או קטן שילבשנו עבורו (עד שבוע שחל בו ת"ב)

מותר לבן אשכנז לבקש מבן ספרד הנוהג היתר בזה עד שבוע שחל בו ת"ב, ללבוש עבורו בגדים מכובסים עד שבוע שחל בו ת"ב כדי להתירם בלבישה. [הגר"ניק זצ"ל (חוט שני יו"ט עמי שמח)]. וכן מותר לבקש מקטן (אפי' בשבוע שחל בו ת"ב). [וכן ראיתי עצה זו בקעי"מ (סוף הגה ז)].

בגדי זיעה

למחמירים לעיל שאסור להחליף בגדי זיעה, אם צריך להחליפם יניחנם על הריצפה, ואח"כ ילבשם. [עיי' במנח"י (ח"י סי' מד). וכן פסק הגר"ניק זצ"ל (קעי"מ הגה ט)].

מגבות

מגבות, ע"מ להתירם בשימוש די לנגב בהן פ"א לפני זמן האיסור. [אור לציון (כפ"ז הגה א)].

הכנת הבגדים בשבת

מותר ללבוש בגדי שבת ולהחליפם אחר כמה שעות שלבשם בלילה ובבוקר כדי שיהיה מותר ללבושם בתשעת הימים. [נשבט הלוי (קובץ מבית לוי ח"יג עמי מט אות ה)]. ויעשה כן באופן שאינו ניכר שעושה לצורך חול, כגון כשקם מהשינה, ילבש חולצה מכובסת. [הגרשז"א זצ"ל (שולחן שלמה סי' רצ ס"ק א.ג והליכ"ש בין המצרים פי"ד אות כ), בצל החכמה (ח"ד סי' קלח), בן איש חי (ח"א דברים אות ו), רב פעלים ח"ד ססי' כט), כה"ח (סי' תקנא אות צא) ואור לציון (ח"ג כפ"ז אות א)].

בגדים שאינן ראויים לשבת

היתר הני"ל אינו שייך בבגדים שניכר עליהם שהם בגדי חול. [אור לציון (ח"ג כפ"ז הגה א ד"ה ומי) וארחות שבת (כפ"ב סוף הגה רפב)].

לומר בפני שמחליף בגדיו לצורך חול

יש ליזהר מלומר שכונתו עבור ההכנה. [הגרשז"א זצ"ל (אשרי האישי ח"ב פי"ד אות יח), ששי"כ (כפ"ח הגה קפו) ובצל החכמה (ח"ד סי' קלח). ועיי' באר משה (ח"ו סי' קה בהשמטות) ובארחות רבינו (ח"ב עמי קל)].

גיהוץ

אין להחץ בגדים בימים אלו אפילו ע"מ ללובשם לאחר ת"ב. למנהג עדות המזרח יש להחמיר משבוע שחל בו ת"ב. [שר"ע (שם סע' א) אור לציון (כפ"ז אות ב ועיי"ש בהגה)]. ולמנהג בני אשכנז מר"ח. [רמ"א (שם) וביאור הלכה (ד"ה ואנח)].

גיהוץ בגד שכבר לבשו

יש מי שאומר שגיהוץ האסור הוא הגיהוץ של אחר כביסה שהוא בכלל ניקוי הבגד, אבל מותר להחץ בגדים שכבר לבשם ונתקמטו. [הגר"ניק זצ"ל (חוט שני ר"ה עמי תטו)].

פאה נכרית

סירוק פאה ללא עזרת חומרים אינה בכלל גיהוץ ומותרת. [הגרשז"א זצ"ל (אשרי האישי פסי"ט אות ט)].

לבישת בגדים מגוהצים

אין ללבוש בבגדים מגוהצין אפילו הם ישנים שהגיהוץ עושה אותן כחדשים. [מ"ב (סי' תקנא ס"ק מד)].

השתמש בהם פ"א או מקמט אותן קצת

בגדים מגוהצין אם לבשן זמן מה לפני ט' הימים מותר ללבושן אפי' גיהוצן ניכר. [הגרשז"א זצ"ל (שלמי מועד עמי תפ) והגר"ח"ק שליט"א (קעי"מ הגה יד)]. וכמו"כ ניתן לקמטם קצת לפני הלבישה.

[הגר"יי"ק (ארחות רבינו ח"ב עמי קלד)].

לצורך שבת

בגדים מגוהצים חמירי מבגדים מכובסים ועל כן אף לצורך שבת אסור ללבושן (אם לא לבשם כלל אחר הגיהוץ), ומי"מ יכול לקמטם קצת לפני הלבישה כני"ל. [הגר"יי"ק (שם)].

לבישת בגדים חדשים

בגדים חדשים (אפי' לא מברכים עליהם שהחיינו), בין לבנים בין צבועים בין של צמר בין של פשתן, אסור ללבוש בשבוע שחל בו ת"ב. [שר"ע (סי' תקנא סעי ו) ומ"ב (ס"ק מה)]. ובני אשכנז מחמירין מר"ח ואילך. [רמ"א (שם)].

בגדים שאינם חשובים (נעלים, גרבים וכדו')

אפילו בגדים חדשים שאינם חשובים (שאינן צריך לברך עליהם שהחיינו) כגון מנעלים חדשים, גרביים וכיו"ב, אסור ללבושם (מר"ח לבני אשכנז ובשבוע שחל בו ת"ב לבני ספרד). [מ"ב (ס"ק מה)]. ועיי' לעיל בברכת שהחיינו לענין לבישת בגדים חדשים בשבת.

בגדים חדשים בשבת חזון (שלא מברכים עליהן שהחיינו)

אף לנוהגים ללבוש בגדי שבת בשבת חזון אינן רשאים ללבוש בגדים חדשים אע"פ שלא מברכים עליהן שהחיינו. [אגי"מ (או"ח ח"ג סי' ע) והגר"יי"ק זצ"ל (ארחות רבנו (ח"ב עמי קלד אות יז)]. ויש מפרסקי עדות המזרח המתירים לשאנו צריך לברך עליהן שהחיינו. [כה"ח (אות פט)].

בגדים חדשים שאינם חשובים בשבת חזון

כתונת וכדו' אפי' חדשים מותר ללבוש בשבת חזון (כמו לענין כיבוס דמותר לכבוד שבת). [בה"ל (שם ד"ה כללים)]. וכשיש לו כתונת מכובסת אסור ללבוש חדשה. [אגי"מ (ח"ג סי' ע)].

שבת התן

מי שיש לו נשואין בשבוע שלאחר ת"ב, אסור לו ללבוש בגדים חדשים. [מ"ב (ס"ק ט)].

התן בר מצוה

נער בר מצוה שעלייתו לתורה בשבת חזון, אסור לו ללבוש בגדים חדשים. [מבית לוי (דיני ימי בין המצרים)]. וילבשם לפני זמן האיסור שלא יהיו כחדשים.

לצורך שידוכין

בחור שיש לו פגישה לצורך שידוכין בט' הימים, מותר לו ללבוש בגד חדש אם יש צורך בדבר. [חזו"א (ארחות רבינו ח"ב עמי קל אות א) והגרשז"א זצ"ל (הלכות ומנהגי ביהמ"צ עמי סד הגה 44)].

לבישת בגדי שבת

מר"ח עד ת"ב אסור ללבוש בגדי שבת. [רמ"א (סי' תקנא סעי א)]. ואיסור זה הוא באופן שהן ניכרים שהם בגדי שבת, אבל במה שמיוחדו לשבת אינו כבגדי שבת אם אינו ניכר, לכן מותר ללבוש טלית קטן מיוחד לשבת כיון שאין ניכר שהוא של שבת, וכמו כן מותר ללבוש כובע של שבת כיון שאין ניכר שהוא של שבת. [הגר"ניק זצ"ל (חוט שני ר"ה עמי תד)].

שבת

אפילו בשבת חזון אין מחליפין ללבוש בגדי שבת, כי אם הכתונת לבד. [רמ"א (סי' תקנא סעי א)]. אולם כבר התפשט המנהג ברוב המקומות ללבוש בגדי שבת ואפי' בשבת שחל בו ת"ב, ויש משנים בגד אחד. [מ"ב (סי' תקנא ס"ק ו) וכה"ח (אות ו)].

בערב שבת

י"א שמותר ללבוש בגדי שבת בערב שבת מחצות היום ואילך. [הגר"יי"ק זצ"ל (ארחות רבינו ח"ב עמי קלג) והגרשז"א זצ"ל (קעי"מ פי"ד אות יט)]. וי"א שמותר ללובשם בשעה שרגיל ללובשם כל ער"ש אפי' סמוך לחצות היום. [בעל השבט הלוי (שם עמי ג) והגרשז"א זצ"ל (שלמי מועד פי"ב הגה 51)].

במוציא שבת

י"א שבמוצי"ש מותר להמשיך ללבוש בגדי שבת שלבש בשבת. [א"י"א מבוטשאטש (מ"ת סי' תקנא) (נטעמו כי האיסור הוא התחלת הלבישה ולא במה שכבר לבוש ועומד). וכן דעת הגרשז"א זצ"ל (קעי"מ פי"ד אות יט) ובעל השבט הלוי (מבית לוי עמי ו)]. וי"א שלאחר הבדלה יש לפושטם. [הגר"ניק זצ"ל (קעי"מ שם)]. ולענין מנהג החזו"א עיי בספר קעי"מ בהגהות הגר"ח"ק שליט"א (אות כב)]. וכל א' ינהג כפי מנהגו. [הגרשז"א זצ"ל (פי"ד תה" 88)]. ולענין מנהג הגרשז"א זצ"ל, עיי בהליכ"ש (פי"ד אות כח והגה לה) ובספר שלמי מועד (עמי תפג)].

מיעלי ברית

מילה שהיא מר"ח עד ת"ב נוהגים שבעלי ברית לובשים בגדי שבת. [רמ"א (סי' תקנא סעי א) ומ"ב (ס"ק ד)], אפילו הם מכובסים. [הגרשז"א זצ"ל (הליכ"ש פי"ד תה 25)].

מי בכלל בעל ברית

בעלי ברית הם אב ואם הבן, המוחל והסנדק. [מ"ב (סי' תקנא ס"ק ג)]. וכמו כן הסבים (אבי אבי הבן ואבי היולדת) והסבתות, האחים והאחיות של הרך הנימול, אם רגילים ללבוש בגדי שבת לצורך זה. [שער"ת (סס"ק ג) ובעל השבט הלוי (שם עמי כב הגה כה). ומש"כ שהיה האחים והאחיות כן דעת הגרשז"א זצ"ל (שם פי"ד הגה יז)]. אבל המכניס והמוציא התינוק (קוואטער), יש אומרים שאינו בכלל זה ויש מקילים, ומי"מ האשה המכנסת התינוק נוהגת ללבוש בגדי שבת שזה עיקר מצותה. [מ"ב (סי' תקנא ס"ק ג) ושעה"צ (אות ו)].

פדיון הבן

המתירים ללבוש בגדי שבת בברית מילה (עיי לעיל), רשאים ללבוש בגדי שבת בפדיון הבן. [כה"ח (סי' תקנא אות ז)].

פשיטת בגדי שבת לאחר הברית או הפדיון

עיין מש"כ לענין פשיטת בגדי שבת מיד במוצי"ש שהבאנו מחלוקת דבבר, ומי"מ בברית מילה אפשר להקל ואין צריך לפושטם באותו יום. [דהרי אף מהמ"ב (שם ס"ק לד) משמע להתיירא שהרי כתב להפטיטם דוקא לענין ברית מילה בתי"ב. וי"ל דלא דמי לבגדי שבת במוצי"ש הדכא הוי כיוו"ש שלהם].

בר מצוה

מותר לבחור הבר מצוה, לאביו, לאמו, לסבים ולסבתות, ללבוש בגדי שבת אפי' מכובסים לכבוד הבר מצוה בט' הימים. [הגרשז"א זצ"ל (שם פי"ד אות ח, הגה יא והגה 25)]. ועיי בדברי יציב (או"ח ח"ב סי' רלח)]. וי"א שמותר רק עד שבוע שחל בו. [הגרשז"א זצ"ל (קובץ תשובות ח"ג סי' לה)]. ומי"מ בשנה שחל ת"ב בשבת ונדחתה התענית ליום ראשון, אפשר להקל גם בשבוע שחל בו ת"ב.

[הגרשז"א זצ"ל (שם) דיש לצרף דעת הסוברים דבכה"ג אין דין שבוע שחל בו ת"ב].

התחילה הסעודה בערב ר"ח אב ונמשכה עד הלילה

אם התחילה הסעודה בערב ר"ח אב מבעוד יום ונמשכה עד הלילה, מותר לשאר קרואים להכבושים בגדי שבת להמשיך ללבושם עד אחר גמר הסעודה. [הגרשז"א זצ"ל (שם תה 26)].

לצורך שידוכין

בחור שיש לו פגישה לצורך שידוך בט' הימים מותר לו ללבוש בגדי שבת. [חזו"א (ארחות רבינו ח"ב עמי קל אות ב), הגרשז"א זצ"ל (הלכות ומנהגי ביהמ"צ עמי ט הגה 44) והשבט הלוי (ח"ט סי' קלא אות ד)].

מסויבת שידוכין

במסויבת שידוכין הנערכת בט' הימים, מותרים החתן והכלה ללבוש בגדי שבת. [הגרשז"א זצ"ל (שם אות ז)].

תפירה

אסור לעשות בגדים חדשים ומנעלים חדשים בשבוע זה. ויש להחמיר מר"ח. [שר"ע (סי' תקנא סעי ז) ומ"ב (ס"ק מז)].

עבור אחרים (כגון חייט המתפרנס ממלאכה זו)

אומן ישראל אסור לעשות בגדים לצורך אחרים בין ישראלים בין עכו"ם, בין בשכר בין בחנם. ונהגו להקל אף לצורך ישראלים. אם נתנו לו קודם ר"ח דאלו אחר ר"ח אסור ליתן לו, ואם ידוע ומפורסם שהמלאכה של אינו יהודי, מותר אף לכתחלה לעשות המלאכה אפילו אחר ר"ח. [רמ"א (שם סעי ז). ובאר המ"ב (ס"ק ז) ומ"ב (סי' נא ונב). ועיי"ש (ס"ק ג) שאם אין לו מה אכל מותר בכל אופן].

על מנת למכרם לאחר ת"ב

אף באופן שהוא ידוע ומפורסם שאינו עושה לעצמו ובודאי לית ביה שמחה להאומן כגון שעושה בשביל למכור בשוק לאחר ת"ב אסור. וטעם האיסור שיחשבו שנתן לו ישראל לתקן אחר ר"ח. [ביאור הלכה (שם ד"ה של הנכרי)].

ע"י עכו"ם

נהגו לתת לאומנים אינם יהודים לתקן כלים חדשים אפילו אחר ר"ח, כדי שיהיו מוכנים לאחר התענית, ומיהו טוב למעט בזה במקום שאפשר, דלא עדיף משאר משא ומתן דממעטנין. [רמ"א (שם סעי ז). ובאר המ"ב (ס"ק ג) הדטעם שהקילו בזה יותר מכיבוס דאסרינן לעיל בסוף סעי' י"ג לפי שעדיין אינו שול ולא נקרא שמו עליו].

בגדים שנזקרו ותפירת כפתור

תפירת כפתור או קרע בבגד מותרת אפי' בשבוע שחל בו ת"ב. [הגרשז"א זצ"ל (שם אות טז), בעל השה"ל (שם עמי יג אות ז), וכן הוא בבא"ח (דברים אות י) ובאר לציון (כפ"ז סוף הגה ב)].

לקצר שרוולים וכדו'

מותר לקצר אורך הבגד ואין בזה משום תיקון בגד. [דדמי להא לדלעל דשרי לתפור קרע. ועיי עוד באגי"מ שבסמוך. ושור"ר שכן פסק הגר"ניק זצ"ל (חוט שני ר"ה עמי תטו)].

פאה נכרית

מותר לתקן פאה נכרית בימים אלו, אא"כ הוא תיקון חשוב, ואם יש צורך אף בזה מותר. [עיי' בנטיעו גבריאל (פל"ז אות ט) דהוי בכלל קישוטי אשה שהתירו אפי' לאבלה תוך ל' כמבואר בשו"ע (ניו"ד סי' שפא סעי ו)].

תקון בגדים

מרי"ח אב יש נוהגות שלא לסדר חוטי שתי מצמר או משארי דברים, בין לו ובין לאחרים ובין בשכר ובין בחנם. [ש וי"ע (סי' תקנא סעי' ח) ומי"ב (סי"ק ד)]. וטוויית החוטין לתפור בהן בגדים מותר שאינו בכלל זה. וכן מותר לעשות אריג מעצים דלאו בכלל בגד הוא. [מ"ב (סי"ק ד)].

התחלת התפירה היתה לפני רי"ח

יש מי שאומר שיש מקום להקל לתפור בגדים, אם התחלת התפירה היתה לפני רי"ח אב, ויש להקל בזה בעיקר לבעלי מלאכה שמלאכתם בכך וצריכים לזה. [אור לציון (פכ"ו הגה ב)].

בשעת הצורך

בשעת הצורך יש להקל במחנות קיץ ובקייטנות לנערות לעשות עבודות רקמה וכדו', בטי הלימים. [הגרש"יא זצ"ל (פ"י"ד אות ב) ועיי"ש בהגה f73]. ועיין בסמוך.

ללמוד מלאכת התפירה

מותר ללמד מלאכת התפירה בימים אלה, ובלבד שלא יעשו על ידי זה בגד חדש. [אור לציון (פכ"ו הגה ב)]. ועי' בבצל החכמה (ח"ד סי' נד) שכתב שבנות הלומדות תפירה מותרות לתפור חתיכות בד שאין בדעתן להשלימן לבגד וגם אינו ראוי להיות בגד, וכן בסריגה, רקמה וכדומה מותר בכה"ג, עי"כ].

רהיצה

יש נוהגים שלא להתרחץ מרי"ח, ויש שאין נמנעין אלא בשבוע שחל בו ת"ב. [שו"ע (סי' תקנא סעי' ט)]. ומנהג בני אשכנז להחמיר מ"ח. [רמ"א (שם)]. ומנהג בני ספרד בארץ ישראל להמנע רק בשבוע שחל בו ת"ב. [אור לציון (פכ"ו אות ה)].

אין רוחצים אפי' במים צוננין (לכל מנהג כדאית ליה). [רמ"א (שם) ובן איש חי (דברים אות טז)].

סאונה

סאונה רטובה דינה כרחיצה, אבל סאונה יבשה מותרת. [הגר"שי"א זצ"ל (אשרי האי"ש פסי"ט אות מה)].

פניו ידיו ורגליו

פניו ידיו ורגליו מותר לרחוץ בצונן. [מ"ב (סי"ק צד וצו)]. ואף בזה"ו שלא הולכים יחפים מותר לרחוץ הרגלים. [שבט הלוי (ח"ו סי' עז אות ב)]. ועי' בארוחת רבנו (ח"יב עמי קלד ב) בשם הגריי"ק זצ"ל. ומותר אף עיי' סבון אם עושה להעביר זוהמא או ריח רע. [הגרש"יא זצ"ל (שם פ"י"ד הגה כד)].

שיעור פניו ידיו ורגליו

הפנים : כוללים כל הראש. [דה"ח (סי' קל אות ז) וכה"ח (אות קצט) אפי' בדעת המ"ב. ועיני' במה"ד הראשונה של ספר קע"מ בשם הגרני"ק זצ"ל שפניו זה מהמצח עד הסנטר, אולם אחרי שהראוהו דברי הדה"ח הני"ל, הורה הגרני"ק זצ"ל להשמיט את דבריו ולהעתיק את דברי הדה"ח וכן אמר הגרני"ק שיש להעתיק דברי הדה"ח].
הידיים : י"א שהיינו כל היד והזרוע עד חיבורם לגוף. [א"א מבוטשאטש (על סע' טז)]. וי"א שהוא עד המרפק. [הגרני"ק זצ"ל (קע"מ פ"ג הגה ד)]. וי"א שהוא עד סוף פיסת היד. [הגרני"ק שליט"א (שם)]. ולמעשה יש להקל בכל השטח שעליו עלול להיות לכלוך. [הגרש"יא זצ"ל (שם הגה לד)].

הרגלים : היינו מכף הרגל עד הברך. [הגרני"ק זצ"ל (שם)]. ועי' בששי"כ פמ"ב הגה ב)].

גדר מים צונננים

במקום שמותר לרחוץ במים צוננים, אין צריכים המים להיות צוננים גמורים, אלא אפי' אם מעורב בהם. קצת מים חמים להפגז צינתם מותר, ובלבד שלא יהיו המים חמים עד שנתנין מחום המים. [הגרש"יא זצ"ל (אשרי האי"ש פסי"ט אות מג)]. ועי' בשי"ד (סי' קפח סי"ק יד) בשם

הריט"א ובאור לציון (ח"יב פל"ה אות ג בהגה).

מצטער מחמת מניעת הרחיצה

מי שמניעת הרחיצה גורמת לו צער, אין לו להקל משום כך להתרחץ. ואם מצטער ביותר וסבלו רב, מותר לו כפי ההכרח ללא סבון. [הגרש"יא זצ"ל (שם פ"י"ד אות יח והגה כז)].

מצטער מחמת הזיעה

במקומות החמים מאוד כמו באר"י, יש מתירים במקום הצורך לרחוץ כל הגוף בצונן, להעביר הזיעה. [חזו"א (מבית לוי עמי יז הגה ב) ושבט הלוי (ח"ו סי' עז אות ב), וכתב שם להתיר רק אבר אבר. ובאג"מ (תא"ע ח"ד סי' פד אות ד) משמע שאף כל הגוף יחד שרי. וכן הוא בתשובות והנהגות (ח"יב ססי' רס)]. ובאור לציון (פכ"ז אות ה) כתב להקל רק אם מצטער הרבה באופן שאינו יכול לטבול את ריח הזיעה. וכעין זה כתב הגרני"ק זצ"ל (חוט שני יו"ט עמי שמן). ועי' בספר נחלת אליהו לגרני"ק שליט"א בשם החזו"א]. ובמקום שא"א לנקות [זיעה ללא סבון וכדו', אפשר להתרחץ עם סבון לפני הצורך. [זיעה הלוי (ח"ח סי' קכז אות א)]. ומי"מ הדבר מסור ללב יראי ה' מתי להקל בכל זה. [שבט הלוי (שם)].

להסיר לכלוך

אם התלכלך, רשאי לרחוץ אותו המקום על מנת להעביר הלכלוך. [דהרי אפי' בת"ב מותר לו בזה כמבואר בשו"ע (סי' תקנד סעי' ט)]. ואם גופו מלוכלך כרמה מקומות והוא טורח לרחוץ מקומות המטוננים כג אחד בפני"ע מותר להכנס במים לרחוץ כל גופו הפעם אחת בכדי להסיר הלכלוך שעליו. [מ"ב (סי' תרי"ג סי"ק א)].

קטנים

מנהג זה תקף אף לקטנים הרוחצים לתענוג, אבל לצורך רפואה או שמלוכלכים מותרים. [מ"ב (סי"ב צג) והנודך לענר (פכ"ו הגה ד)]. וילדים קטנים בני ג' – די' שנים מותרים ברחיצה בכל אופן. [הנודך לענר (שם)]. וי"א שאתם תמיד רגילין להתרחץ כל יום יש להקל עד בר מצוה. [הגרני"ח שליט"א בשם הגרשי"א זצ"ל (קע"מ בהגה)]. ועכ"פ במקומות החמים אפשר להקל להם אפי' הגיעו לחינוך. [הגרני"ק זצ"ל (קע"מ שם)]. ולבני עדות המזרח אין לאסור רחיצה לקטנים פחותים מגיל בר מצוה (אף אם הגיעו לחינוך), אף בשבוע שחל בו ת"ב. [אור לציון (שם הגה ה)].

לצורך רפואה (מקלחת לפני לידה וכדו')

מותר להתרחץ לצורך רפואה, אפילו בחמין ואפילו בשבוע שחל בו ת"ב. [מ"ב (סי' תקנא סי"ק ח)]. ולכן מעוברת שהגיע קרוב לעת לידתה שטוב לה לרחוץ בחמין, בכל אלו שרי, דהוי לרפואה ולא לתענוג. וכן יולדת או מי שהוא אדם חלוש ואמר לו הרופא שצריך לרחוץ בכל יום בחמין שרי, מלבד בת"ב עצמו שצריך ליהזר מזה. [שעה"צ (אות ד)].

לצורך טיפול בפצעים

אם יש לו חטטים בראשו מותר לו לרחוץ את לסוך ראשו. [מ"ב (תקנא סי"ק צג) ושו"ע (סי' תריד סעי' א)]. וכן אם צריך לרחוץ פניו או רגליו עם סבון על מנת למנוע פצעים בפנים או ברגלים וכדו' מותר לו לרוחצם. [אור לציון (פכ"ו אות ה) והגרני"ק זצ"ל (חוט שני יו"ט עמי שמן)].

לצורך מצוה (טבילת מצוה וכדו')

רחיצה לצורך מצוה מותרת, ולכן נדה רוחצת וטובלת בחמים בימים אלו (פרט לת"ב). [רמ"א (סי' תקנא סעי' טז). ועי' ביאור הלכה (ד"ה ולצורך)]. ואפי' אם טובלת ליל י' באב, יש אומרים שמותר לה לרחוץ בערב בת"ב כדרכה בחמין אם א"א לה לרחוץ ליל י'. [רמ"א (שם) וכתב המ"ב (סי"ק צב) שאף בחמין שריא]. ויש אומרים שתרחוץ בערב ת"ב אפילו אפשר לה לרחוץ בליל מוצאי ת"ב. [באור הלכה (ד"ה אם א"א)]. והמנהג לחוץ רק בליל מוצאי ת"ב. [שעריי שבט הלוי (סי' קצט על ס"ד אות ב)]. וכמו כן אשה הלושבת לבנים יכולה לרחוץ מעט אפילו בחמים כדרכה בשאר ימות השנה, והואיל ואינה עושה לתענוג רק לצורך מצוה. [נ"מ (סי' תקנא סעי' טז) וכתב המ"ב (סי"ק צב) שאף בחמין שריא. וכמו כן מותר להתרחץ לצורך מצות עונה אם נו"א (סי' תקנא סעי' טז) וכתב מלוכלך מהזיעה, הגרני"ק זצ"ל (חוט שני יו"ט עמי שמו אות ה)].

טבילה לפני התפלה, ערב שבת וטבילת עזרא

הנוהג לטבול בכל ער"ש מותר לו לטבול בצוננים גם בשבת שחל בימים אלו, ומי שמבטלה לפעמים מפני טרדת עסקיו או מפני הצנח אסור. [מ"ב (סי' תקנא סי"ק צה ושעה"צ אות צח) וערה"ש (אות לה)]. וכמו כן המקפיד על טבילת עזרא רשאי לטבול בטי' הימים במים צוננים. [כה"ח (אות קצ) והגרשי"א זצ"ל (אשרי האי"ש פסי"ט אות מד). ושור"י שהחזו"א (הנהות הגרני"ק שליט"א קע"מ פ"ג אות יד) התיר אף למי שאינו מקפיד]. ואם קשה לו לטבול בצוננים יש מקילים לטבול אף בחמים. [כה"ח (שם)]. והמקפיד לטבול כל יום, י"א שאינו רשאי לטבול בטי' הימים. [הגרשי"א זצ"ל (שם)]. ויש מקילים אף בזה. [הגרש"יא זצ"ל (הליכ"ש פ"ב הגה 37) ושבט הלוי (ח"ו ססי' עז אות ג)]. ועי' לעיל בשם המ"ב]. והמיקל כסברא אחרונה, יש לו על מי לסמוך.

שחיה מטעמי בריאות

אין להתיר לעשות שחיה בימים אלו אף כשעושה כן רק מטעמי בריאות. [הגרש"יא זצ"ל (שם פ"י"ד הגה 61)]. ואם הוא לצורך רפואה שרי. [כמבואר לעיל בשם המ"ב לענין רחיצה לצורך רפואה].

לצורך פגישת שידוכין

מותר במקום צורך להתרחץ במים צוננים לצורך פגישת שידוכין. [הגרשי"א זצ"ל (פסי"ט אות 6)].

רחיצה במגבת רטובה טופח ע"מ להטפיה

מותר להעביר מטלית לחה אפילו טופח ע"מ להטפיה על גופו ומי"מ אם היא רטובה כ"כ שעיי"ז מים נוזלים על הגוף אפשר שזה נקרא דרך רחיצה. [הגרני"ק זצ"ל (קע"מ)]. וכן נקט הגרש"יא זצ"ל (שם פ"י"ד הגה כד) (אלא דאפשר שהתיר כשיש לו צער)].

לצורך שבת

בערב שבת של חזון אפילו אם הוא רגיל לרחוץ בכל ער"ש בחמין כל גופו, אסור לרחוץ כל גופו אפילו בצונן. [רמ"א (שם סעי' טז) ומי"ב (סי"ק צה)]. ויש להקל בחפיפת הראש בחמין למי שרגיל בכך כל שבת. וה"ה דשרי פניו ידיו ורגליו בחמין למי שרגיל בכך כל שבת. [רמ"א (שם) ומי"ב (סי"ק צז)]. אבל רק במים בלבד ללא סבון או שמפו. [מ"ב (סי"ק צז)]. ומי שמזיע הרבה ואינו יכול להעביר הזיעה ללא סבון מותר לו אף להשתמש בסבון ומקפיד (שבט הלוי (ח"ח סי' קכז)].

אכילת בשר

יש נוהגים שלא לאכול בשר בשבוע שחל בו ת"ב, ויש שמוסיפין מרי"ח ועד התענית, ויש שמוסיפין מ"יז בתמוז. [שו"ע (סי' תקנא סעי' ט) ומי"ב (סי"ק נו)]. ומנהג בני אשכנז הוא מרי"ח, והוא בכלל. [מ"ב (סי"ק נח)]. אולם מנהג בני ספרד לאכול בשר ברי"ח. [כה"ח (אות קכה)]. ויש שנהגו לסלסל בעצמם שלא לאכול בשר ברי"ח אב, וכן היה מנהג האר"י ז"ל. [אור לציון (פכ"ו הגה 6)]. ומנהג בני תימן לאכול בשר בימים אלו, ואינם נמנעים מאכילת בשר אלא בסעודה המופסקת. [אור אסור מדינא לאכול בשר. [אור לציון (ח"י"ג פכ"ו אות 6)].

בשר עוף ובשר מלוח

אסור לאכול בשר עוף ובשר מלוח. [שו"ע (סי' תקנא סעי' י)].

תבשיל של בשר

יש אומרים שהנהוגים שלא לאכול בשר בימים הנוכרים, מותרים בתבשיל שנתבשל בו בשר. [שמי"ג (סי' תקנא סעי' 6)]. ומי"מ נוהגים לאסור אף תבשיל של בשר. [מ"ב (סי"ק סג)].

תבשיל שנתבשל בקדרה בשרית בת יומא

תבשיל שנתבשל בקדרה של בשר פשיטא שמותר לאוכלו. [מ"ב (סי"ק סג)].

יש ששים בתבשיל נגד טעם הבשר

אם נפל בשר לתבשיל ויש ס' כנגדו מותר התבשיל באכילה. [מ"ב (סי"ק סג)]. ואף כשאין שם ששים כל שישאר טועם ואין בו טעם בשר, מותר. [שעה"צ (אות סח)].

שומן בשר

שומן של בשר בכלל האיסור. ואסור לאכול אף תבשיל שיש בו שומן בשר. [מ"ב (סי"ק סג)].

תבשיל שיש בו אבקת מרק בשרי

אבקת מרק שמעורב בו קצת שומן עוף (כמו שמצוי באבקת מרק בשרי בזמנינו), ששמו בתבשיל, אם לא מרגישים בו טעם עוף, אלא טעם משופר, בדיעבד אין לאוסרו באכילה, אבל לכתחלה אין להשתמש בו בימים אלו. [עני' לקמן בדין מאכל שמעורב בו יין. ומצד אי י"ל דני"ד קיל מתבשיל שמעורב בו יין, שהרי אכילת בשר עוף קל יותר משתיית יין. אולם דברי התשו"ה המקיל שם לא שייכים בזה, עיי"ש].

בשבת

בשבת מותר לאכול בשר. ולא נכון להחמיר שלא לאכול בשר בשבת, כדי שלא יראה כנוהג אבלות בשבת. [אור לציון (פכ"ו הגה 6)].

מקומת התבשיליון של שבת בערב שבת

הנוהג לטעום את התבשיל בכל ערב שבת, רשאי לטעום מתבשילי הבשר גם בערב שבת חזון. [אור לציון (פכ"ו אות ד)].

להאכיל הקטנים בשר בערב שבת

בימות הקיץ שקשה לקטנים להמתין מלאכול עד אחר תפלת ערבית ולכן מאכילים אותם כשעה או שתיים קודם קבלת שבת, יכולים להאכילם בשר. [אג"מ (או"ח ח"ד סי' כא אות ד). ועי' בא"ר (סי' תקנא אות כד) שמיקל מחצות. והביאו הכה"ח (אות קנה)].

המקבל שבת מבעוד יום

המקבל שבת מבעוד יום רשאי לאכול בשר ולשתות יין בסעודה. [משמעות הפוסקים שהתירו לאוכל בשר ולשתות יין ולא חילקו בדבר].

בסעודה שלישית

בסעודה שלישית מותר לאכול בשר אף למי שאינו רגיל בכך. [אג"מ (או"ח ח"ד סי' קיד אות א)].

מוצאי שבת

במוצ"ש אם לא התפלל מעריב, עדיין רשאי לאכול בשר. [מ"ב (סי"ק טט)]. ועי' בסמוך לענין מלוח מלכה.

אכילת בשר שנשארו מפעודת שבת חזון

יש אומרים בשבר מבושל שנשתיר מזמן היתר אכילתו (כגון משבת חזון), מותר לאכול הואיל ואשתיר אשתרי. [קול אליהו (סי' מה)]. ויש אומרים שיש לאסור בזה לנוהגים איסור מרי"ח, אבל לנוהגים איסור רק בשבוע שחל בו מותר. [כן יוצא מהנהגת בכסף (או"ח ססי"ג ד"ה כלל העולה בידינו). וכ"כ בקול אליהו (שם) אליבא דדעה זו]. ויש אוסרים בכל אופן. [פתי"ש (יו"ד סי' שמא אות ב), ברכ"י (סי' תקנא אות 1) הובא בשע"ת (שם אות יא) וערה"ש (שם אות כד)]. וכן המנהג. ומכל מקום אין למחות ביד המקילים. [ברכ"י (שם)].

אכילת בשר במלוח מלכה

יש אומרים שהרגיל לאכול בשר במלוח מלכה, רשאי לאכול בשר גם במוצ"ש זו. [אור לציון (ח"י"ג פכ"ו הגה 4)]. ויש אוסרים. [אג"מ (או"ח ח"ד סי' כא אות ד). וכן מסו משמיה דחזו"א (קע"מ פ"ה הגה ב)]. ויש מתירים (אף למי שאינו רגיל בכך) לאכול במלוח מלכה משויורי בשר של שבת.

[כה"ח (אות קמד)]. ולמעשה יש להימנע. [דהרי אין בזה חובה. ואפי' בשבת בשר אינו אלא מצוה כמבואר בשי"ד ואי"כ ע"כ להמנע לצאת לכר"ט].

קניית בשר מרי"ח עד ת"ב

מותר לקנות בשר בתשעת הימים להניח לאחר ת"ב. [אג"מ (ח"ד סי' קיב אות 6)].

ברית מילה

אכילת בשר ושתיית יין מר"ח

בסעודת מצוה, כגון מילה, אוכלים בשר ושותין יין כל השייכים לסעודה, אבל יש לצמצם, שלא להוסיף אלו שלא באים מחמת קורבה או אהבת רעים רק לאכול ולשתות. [רמ"א (סעי' ט) ומ"ב (ס"ק עז)].

בשבע שחל בו תשעה באב

בשבע שחל ת"ב בתוכה, אין לאכול בשר ולשתות יין רק מנין מצומצם. [רמ"א (סעי' תקנא סעי' ט)]. והיינו מלבד הקרובים הפסולים לעדות ומלבד הבעלי מצוה מותר להוסיף עשרה משום ריעות והשאר אוכלים מאכלי חלב. [מ"ב (ס"ק עז)].

ברית מילה בערב ת"ב

אפי' חל המילה בערב ת"ב שרי, ובלבד שלא יהיה בסעודה שמפסיק בה. [רמ"א (סעי' תקנא סעי' ט)]. ובתנאי שיעשנה קודם חצות. [מ"ב (ס"ק עז)]. ואם נמשך הסעודה לאחר חצות י"א דשרי, רק שלא יהיה יותר משעה י', ובשבע שחל ת"ב בתוכה, אין לאכול בשר ולשתות יין רק מנין מצומצם. [רמ"א (סעי' ט)].

ברית מילה שאינו בזמנו

סעודת מילה שלא בזמנה, דינה כמילה בזמנה הנ"ל. [שע"ת (שם ס"ק טו)].

שאריות מסעודת מצוה

שלחו לביתו שאריות בשר מסעודת מצוה, אסור לו לאוכלם בימים אלו. [מ"ב (ס"ק עה ועג)].

פדיון הבן

אכילת בשר ושתיית יין

סעודת פדיון הבן נחשבת לסעודת מצוה, אוכלים בשר ושותין יין כל השייכים לסעודה, אבל יש לצמצם, שלא להוסיף אלו שלא באים מחמת קורבה או אהבת רעים רק לאכול ולשתות. [רמ"א (סעי' ט) ומ"ב (ס"ק עז)]. ובסעודה זו יש להתיר אפי' כוס של בהמ"ז. [מ"ב (ס"ק עב)].

קרובי הכהן בפדיון הבן

אפשר שבפדיון הבן אף קרובי הכהן בכלל קרובי בעל המצוה לענין זה, ולא רק קרובי אבי הבן. [אור לציון (פכ"ו הגה ד)].

סיום מסכת

בסעודת סיום מסכת מותר לאכול בשר ויין, ואף הקרואים רשאים לאכול, והיינו כל מי שהיה הולך בזמן אחר לסעודה זו הן מחמת קורבה או מחמת רעות או שהוא אוהבו, ונשים השייכות לסעודה במקום שדרך לזמן לסעודה ג"כ מותר. ואשת הבעל סעודה מותרת אף בסיום מסכת וכן בניו. ובשבע שחל ת"ב בתוכה, אין לאכול בשר ולשתות יין רק מנין מצומצם. [רמ"א (סעי' תקנא סעי' ט)]. והיינו מלבד הקרובים הפסולים לעדות ומלבד הבעלי מצוה מותר להוסיף עשרה משום ריעות והשאר אוכלים מאכלי חלב. [מ"ב (ס"ק עז)].

בערב תשעה באב

מותר לעשות הסיום כנ"ל אף בערב ת"ב ובלבד שיעשנה קודם חצות. [מ"ב (ס"ק עח)]. ואם נמשך הסעודה לאחר חצות יש אומרים דשרי, רק שלא יהיה יותר משעה עשירית, ולמעשה יש להקל בזה רק למסיימים המסכת בעצמם. [שע"ת (פ"א פ"א)].

למחר הלימוד על מנת לפיים בימים אלו

אם לא נזדמן בלימודו הסיום לא ימהר או יאחר בשביל זה. [מ"ב (ס"ק עט)].

אינו רגיל לעשות סעודת סיום

אם לא היה עושה סעודה בשאר הימים אפשר שלא יעשנה גם עתה. [מ"ב (ס"ק עט)].

בר מצוה

אכילת בשר ויין

מותר לאכול בשר ויין בסעודת בר מצוה בתשעת הימים. והדין כן אף אם הסעודה שלא בזמנה, אם הקטן דורש בה דברי תורה. [יד אפרים (סעי' תקנא על המג"א ס"ק לט), דברי יציב (או"ח ח"ב סי' רלח), והגרש"א זצ"ל (שלמי מועד עמי תפ"ו הליכ"ש פי"ד אות ח)]. ומ"מ יש אומרים שמיום ז' באב ואילך לא יערכו מסיבות בר מצוה, משום שביום ז' באב נכנסו האוייבים להיכל וימים אלו חמירי טפלי. [הגרש"א זצ"ל (הליכ"ש שם הגה 38)].

שאר סעודות מצוה

חנוכת הבית

יש אומרים שמותר לעשות סעודת חנוכת הבית בימים אלו. [מקור חיים (לח"י רס"י תקנא) ועי' בדברי מלכאל (ח"ד סי' ח)]. ויש אומרים שאין לעשותה בימים אלו (אף ללא אכילת בשר) דהוא בכלל "מעטעים בשמחה". [לבושי מרדכי (ק"י ח"א סעי' קא)]. ולמעשה נוהגים שלא לעורכה בטי הימים אף בארץ ישראל. [הגרש"א זצ"ל (שם פי"ד אות א)].

חנוכת בית המדרש

סעודת חנוכת בית מדרש וכדומה, יש אומרים שאין לעשותה בימים אלו. [הגרש"א זצ"ל (שם פי"ד הגה טז)]. ובלבושי מרדכי (ק"י ח"א סעי' קא) כתב דבכה"ש שרי (ומשמע ללא בשר)].

נקיון הבית

שטיפת הרצפה

יש נוהגים שלא לשטוף הרצפה, אם אינה מלוכלכת ממש, אלא לכבוד שבת. [התעוררות בתשובה (ח"י סי' ט) והגרש"א זצ"ל (הליכ"ש פי"ד אות פא)]. וגם כששטוף לכבוד שבת נהגו שלא לערב חומרי נקוי כרגיל, אלא שוטפים במים בלבד. [הגרש"א זצ"ל (הליכ"ש פי"ד הגה ט). ובשלמת חיים (ס' שלב) כת' שראוי למי שאפשר להחמיר בזה].

שטיפת מכונות

מותר לשטוף מכונות בטי הימים אם דרכו לשוטפה מידי כמה ימים, אבל אם דרכו לשוטפה פעם לזמן מרובה, אין לשוטפה בטי הימים. [הגרש"א זצ"ל (אשרי האישי פסי"ט אות ח)].

יש נוהגים שלא לשתות יין בשבוע שחל בו ת"ב (ובמרוצ"ש אם הוא לא התפלל עדיין מותר ביין). ויש שמוסיפין מר"ח עד התענית, ויש שמוסיפין מ"ז בתמוז. [שו"ע (סעי' תקנא סעי' ט) ומ"ב (סעי' נח)]. ולמעשה המנהג אצל בני אשכנז הוא מר"ח והוא בכלל. [מ"ב (ס"ק נח)]. ואצל בני עדות המזרח יש נוהגים להקל. ויש שנהגו להקל בזה. [כל אחד עשה כמנהגו. נעי' בפרי האדמה (ח"ד דף ע"ד), במועד לכל חי (סעי' י אות ט), בכח"ח (אות קכו) ובאור לציון (פכ"ו אות ט)].

מזיץ ענבים

מזיץ ענבים הוא בכלל יין לענין זה. [נעי' שו"ע (סעי' ז). והגרש"א זצ"ל (הגה יג ד"ה דג) ואור לציון (פכ"ו אות ח)].

שאר משקים חריפים (ערק, בירה וכדו')

יש אומרים שמנהג זה אינו באיין, ולא בשאר משקאות חריפים כגון ערק ובירה. [נעי' בשע"ת (אות יט) ובערוה"ש (אות כ)].

קוניאק

קוניאק הוא מין (שמיוצר ע"י אידוי היין והפיכת האדים לקוניאק), יש מי שאומר שראוי להתמיר בזה. [אור לציון (פכ"ו הגה ח). כיון שיש אומרים שדינו כיון לענין ברכות הנהנין].

עונה או תבשיל שמעורב בו יין

עוגות או תבשילים שנותנים בהם יין לשבח הטעם, יש אומרים שאין לאוכלם בתשעת הימים. [נעי' באר היטב (ס"ק ט) ובשע"ת (ס"ק ט)]. וכן פסקו השבט הלוי (ח"י רס"י קלב) והרמ"ק זצ"ל (קע"מ פי"ה הגה ח). אולם המ"ב לא הביא דברי הבאה"ט. [ומ"מ לקטן שלא הגיע לגיל חינוך להתאבל על ירושלים, עוגה שיש בו רק טעם בעלמא אפשר להקל, ואם יש יין ממש בתבשיל נכון להתמיר. [שבת הלוי (שם)]. ויש מי שמיקל בתבשיל שיש בו יין אפילו לגדולים. [תשובות והנהגות (ח"ב סי' רנט)]. ואין להקל, אלא שבדיעבד אם היין אינו נרגש בפני"ע, אלא הוא רק משפר טעם השלכ שרי. [הגרש"א זצ"ל (אשרי האישי פסי"ט)].

כוס המהבדלה

דעת השו"ע (סעי' תקנא סעי' ט) שמותר לשתות יין הבדלה וברכת המזון בימים אלו. וכן מנהג בני ספרד. [אור לציון (ח"ג פכ"ו אות ח)]. אולם מנהג בני אשכנז החמיר שלא לשתות יין בבהמ"ז (של יום חול) ולא בהבדלה אלא נותנים לקטן שהגיע לחינוך ברכה ואינו יודע להתאבל על ירושלים (כבן תשע שנים). [מ"ב (ס"ק סט וט) והגרש"א זצ"ל (ישא יוסף ח"ג עמי קע)]. ואם לא מצוי קטן כזה ישתה הגדול כוס הבדלה. ויש שנהגו שאף כשיש תינוק מצוי שהגדול לשתות כוס ההבדלה. [כך מוטב בשמיהו הדגרש"א זצ"ל (הליכ"ש פי"ד אות כז) וישא יוסף ח"ג עמי קע] כי אין הגדר של קטן הראוי לזה ברור. וכן היה הנהגת החזו"א (דינים והנהגות להחזו"א פי"ט אות ח)].

על חמר מדינה

יש אומרים שבמקום שיש חמר מדינה עדיף להבדיל עליו מאשר על יין. [ערוה"ש (אות כ)]. ויש סוברים שבכל אופן מבדיל על היין, וכן עיקר. [כן מבואר בפוסקים לדעיל לענין כוס של הבדלה. וכן מורה סתימת שאר הפוסקים. וכ"כ בשלמת חיים (סעי' רכד)].

שיעור שתיית היין בהבדלה

המבדיל על היין (ענין הפרטים לעיל) ישתה רביעית שלמה (ולא מלא לוגמיו בלבד). [הגר"י זצ"ל (ארחות רבינו ח"ב עמי קלה)]. ואם קטן שותה היין ישתה עכ"פ רוב הכוס דהיינו רוב רביעית. [מ"ב (ס"ק ע' וס"י רע"א ס"ק ט)]. ואם לא שתה כשיעור בדיעבד יצאו ידי חובה, ומ"מ יחזור לשתות כשיעור. [נעי' בגר"ז (סעי' קצ אות ד) בשו"ע (פ"ס אות ל)].

לזמן על כוס יין

שלשה שמזמנים אחר הסעודה לא יברכו על הכוס, אבל עשרה מברכים על הכוס. [רמ"א (סעי' תקנא סעי' ט) ומ"ב (ס"ק עא) ואור לציון (פכ"ו אות ח)].

בירך על בשר או יין בתשעת הימים

אם בירך על חתיכת בשר או על כוס יין ואח"כ נזכר מאיסור בשר ויין בימים אלה, יטעם משהו שלא תהיה ברכתו לבטלה, שאין במשהו לא משום שמחה, ולא משום בטול המנהג. [נעי' בשבט הלוי (ח"י סעי' קלא אות א) וח"י סי' פא אות ט)].

חמותרים לאכול בשר ויין

חולה קצת

חולה קצת מותר באכילת בשר. [רמ"א (סעי' תקנא סעי' ט) ומ"ב (ס"ק ס). ויעו' בשבות יעקב שפסק שאשה בימי נדוהה שאינה יכולה לאכול מאכלי חלב מחמת מיעוץ בגופה מותרת לאכול בשר, דסתם נדה בעת זוב דמה היא חולה. והביאו השע"ת (אות כח). והרע"א (על סעי' ט) הביא דבריו בקצור להתיר בימי נדוהה לאכול בשר, עיי"ש. והכל לפי הענין].

אדם חלש

אדם חלש שצריך לאכול בשר כדי להתחזק, רשאי לאכול בשר. אלא שאם די לו באכילת בשר עוף, יאכל בשר עוף. [אור לציון (פכ"ו אות ח)]. ואם יש לו חוסר דם, וצריך דוקא בשר בהמה, יאכל בשר בהמה. [שם]].

מעוברות

מעוברות, יכולות לאכול בשר אם חלשות הן וצריכות לכך. [אור לציון (פכ"ו אות ח)].

יולדות

יולדות מותרות לאכול בשר. ומה שנהגו קצת יולדות מו' באב ואילך למנוע מבשר ויין היינו שלא במקום חולי. [מ"ב (ס"ק סא)].

מניקות

מניקת שחלבה רע לתינוק כשאינה אוכלת בשר יש להקל אף בבשר בהמה. [מ"ב (ס"ק סא)]. וכן אם היא חלשה וצריכה לאכול בשר מותר לה. [אור לציון (פכ"ו אות ח)].

אינו יכול לאכול מאכלי חלב

מי שאי אפשר לו לאכול מאכלי חלב, מותר לו לאכול בשר עוף או בשר מלוח שעברו ג' ימים משחיטתו, וכ"ש תבשיל של בשר. [מ"ב (ס"ק סד) ושע"ת (אות ט)].

קטנים

קטנים בריאים אסורים בבשר ויין. [מ"ב (סעי' תקנא ס"ק ע)]. י"א מר"ח (לבני אשכנז). [בעל השו"ע בחינוך הבנים למצוות (אות לז)]. וי"א משבוע שחל בו ת"ב (אף לבני אשכנז) וכן עיקר. [נחמד לע"ה (פכ"ו אות ב)]. ועי' לעיל לענין כביסות. והדין כן אפילו בקטנים שלא הגיעו לגיל חינוך להתאבל על ירושלים. [מ"ב (שם)], אלא שעל כל פנים הגיעו לגיל חינוך באופן כללי. [נחמד לע"ה (פכ"ו הגה ח)]. בעל השבט הלוי (קע"מ פי"ה עמי עג) וכתבו שם שהוא בגיל ג' שנים. והכל לפי הענין. ודעת הגרש"א זצ"ל (הליכ"ש פי"ד הגה 28) להחמיר אפילו לקטנים ביותר (בני ג' וד' שנים) כל שאין צורך מיוחד להאכילם בשר דוקא. ויש אומרים שבזמננו אפשר להקל עד גיל תשע בבשר עוף או תבשיל של בשר. [הגרש"א זצ"ל (אשרי האישי פסי"ט אות כח) דלא החמירו על קטן שלא הגיע לכלל אבולות].